

**UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI
FACULTATEA DE TEOLOGIE ORTODOXĂ
ȘCOALA DOCTORALĂ „ISIDOR TODORAN”**

**Atitudinea creștinilor față de autoritatea
romană în lumina Epistolei către
Romani (13, 1-7)**

Rezumat

Coordonator

Pr. Prof. Dr. Stelian TOFANĂ

Doctorand

Pr. Raul Ioan GLODEAN

CLUJ-NAPOCA

2023

CUPRINS	1
LISTA DE ABREVIERI	4
I. PROLEGOMENE CONCEPTUALE ȘI METODOLOGICE	6
1. 1. Introducere	6
1. 2. Stadiul actual al cercetării	9
1. 3. Metodologia și obiectivele cercetării	13
1. 4. Problematika obiectului cercetării: Epistola către Romani 13, 1-7	16
II. INCURSIUNE ÎN ISTORIA EPISTOLEI CĂTRE ROMANI. O ANALIZĂ MACROSTRUCTURALĂ.....	18
2. 1. Elemente de fond.....	18
2. 2. Contextul istoric al scrierii Epistolei către Romani. Biserica din Roma - origine și constituire	20
2. 3. Locul și timpul scrierii Epistolei către Romani.....	25
2. 4. Autorul Epistolei către Romani.....	31
2. 5. Destinatarul Epistolei către Romani	37
2. 6. Motivație și scop	53
2. 7. Structura, limba, genul și stilul Epistolei către Romani	55
2. 7. 1. Structura	55
2. 7. 2. Unitate și integritate.....	57
2. 7. 3. Vocabularul.....	60
2. 7. 4. Încadrarea în gen	64
2. 7. 5. Stilul	69
2. 8. Concluzii la capitol	72
III. PROBLEMATICA AUTENTICITĂȚII TEXTULUI ROMANI 13, 1-7 – O POSIBILĂ INTERPOLARE?	74
3. 1. Scurt istoric al problematicii	74
3. 2. Contradicția pseudoepigrafiei	74
3. 3. Evidențe critico - textuale pentru o posibilă interpolare	77
3. 3. 1. Evidențe contextuale	78
3. 3. 2. Evidențe lingvistice	79
3. 3. 3. Evidențe ideatice	80

3. 3. 3. 1. Supunerea față de autorități în Romani 13, 1-7 și înțelesul diferit al textelor din I Corinteni 6, 1-8; 7, 31; Filipeni 3, 19-20; Galateni 1, 4;.....	81
3. 3. 4. Evidențe comparative	90
3. 3. 5. Evidențe situaționale, motivaționale și locale	90
3. 4. Considerații patristice și reflecții personale.....	91
3. 5. Considerații ale cercetătorilor moderni și reflecții personale.....	92
Concluzii	93
IV. EXEGEZA TEXTULUI.....	94
4. 1. Reconstituirea textului original: interferențe și deosebiri între textul grecesc, latin și diferite ediții românești ale Noului Testament	94
4. 2. Analiza lingvistic-semantică a textului Romani 13, 1-7	95
4. 2. 1. Traducere ipotetică	100
4. 3. Analiza exegetică în viziunea teologiei moderne și patristice	103
<i>Excurs: Dubla dimensiune a autorității civile: slujitor al lui Dumnezeu și reprezentant al justiției</i>	127
Concluzii preliminare.	143
4. 4. Dumnezeu, Cărmuitorul suprem al lumii. Argumente biblice	144
4. 4. 1. În Vechiul Testament (Is. 45, 1-7; Ier.25, 9; Dan. 4, 32; Prov. 16, 10; Prov. 21, 1)	145
4. 4. 2. În Noul Testament (Mt. 22, 17-21; Gal. 1, 4; Filip. 3, 19-21; Col. 1, 13; I. Cor. 6, 1-8; I. Cor. 7, 31;	156
V. RAPORTUL CREȘTINISM – AUTORITATE CIVILĂ DIN PERSPECTIVĂ BIBLICĂ.....	176
5 1. Luca 20, 25 - Expresia hristică revelată a autorității în raportul ceresc - pământesc și corelația cu Romani 13, 1-7.....	176
5. 1. 1. Contextul biblic al textului din Luca 20, 25.....	177
5. 1. 2. Scurtă exegeză și paralelism sintactic: Luca 20, 19-25 și Romani 13, 1-7. Particularități lingvistice	177
<i>Excurs: Caracterul antinomic dintre Cezarul pământesc și Dumnezeul Cel veșnic</i>	184
Concluzii	189
5. 2. Romani 13, 1-7 și I Petru 2, 13-17: Argument biblic al supunerii creștinilor față de stat în cheie apostolică.....	190

5. 2. 1. Leit-motivul supunerii față de autoritate în paralelism sintactic.....	191
5. 2. 2. Delimitări ale textului în corpusul Epistolelor către Romani 13, 1-7 și I Petru 2, 13-17	192
5. 2. 3. Analiza paralelismului sintactic privind supunerea față de stăpânire	193
5. 2. 4. Originea și scopul cârmuirii. Dimensiunea etică	197
5. 2. 5. Dimensiunea creștină a supunerii: cinstire, onoare, respect...200	
Concluzii	202
VI. HERMENEUTICA TEXTULUI. O VIZIUNE DE ANSAMBLU: EPISTOLA CĂTRE ROMANI ȘI ACTUALITATEA TEMEI ÎN CONTEMPORANEITATE.....	204
6. 1. Tema autorității divine din Romani 13, 1-7 – actualitatea și interesul ei pentru lumea de azi	205
6. 2. Atitudinea creștinilor față de stat în contextul autorității romane	207
6. 3. Atitudinea creștinilor față de stat în context contemporan	209
6. 4. Actualitatea și interesul temei - Relevanța specială a Epistolei către Romani pentru societatea contemporană.....	211
6. 5. Probleme actuale ale Bisericii în raport cu statul sub aspect social, educațional, filantropic	215
6. 6. Contradicția supunerii față de stat. Formele de revoltă (protest, grevă, răscoală) și pericolul anarhiei; perspectiva legislativă	218
6. 7. Supunerea din libertate - obligații și limite. Înțelesul eronat al libertății...225	
CONCLUZII	229
BIBLIOGRAFIE.....	233

Dumnezeu, creștini, autoritate, supunere, stăpâniri, guvernare, slujitori ai lui Dumnezeu, Biserică, stat

Relația dintre creștini și autoritatea civilă de conducere reprezintă o temă unică abordată de teologia paulină, în fond specific apofatică, în Epistola către Romani 13, 1-7. Subiectul, caracteristic vieții sociale pământești, a fost intens dezbătut de către cercetătorii biblici moderni în contextul geo-politic al fiecărei epoci.

Tema textului biblic supus analizei este un imperativ pronunțat cu insistență de către Apostolul Pavel: supunerea creștinilor față de autoritățile guvernamentale, atitudine ce ar înnobila creștinismul cu o atitudine ce poate fi numită „cetățenie conștiincioasă” (13, 5). Îndemnul este întărit de argumente ce nu pot fi contestate: „orice stăpânire este de la Dumnezeu” (13, 1) și „cel ce nu se supune stăpânirii nu se supune lui Dumnezeu” (13, 2).

Deși tema abordată vizează în special atitudinea creștinilor față de autoritatea romană a timpului istoric în care a fost scrisă Epistola către Romani, în studiul temei am extrapolat subiectul, concentrându-l pe analiza atitudinii ce ar trebui să o manifeste creștinii față de cârmuirea civilă în diferite împrejurări social-politice și religioase din diferite epoci istorice. În acest sens am pornit de la o problematizare: cum, în ce condiții un guvern uman poate fi imagine a autorității divine astfel încât să se impună pentru creștini o atitudine imperativă de supunere, așa cum reiese din Epistola către Romani 13, 1-7, mai ales atunci când acel guvern se opune principiilor creștine și mântuirii.

Tema dezbătută în Epistola către Romani 13, 1-7 prezintă interes și pentru lumea modernă întrucât omul, prin constituția dihotomică, ca și „cetățean al cerului și cetățean al pământului”, are datoria de a se supune Imperiului ceresc și, de asemenea, celui pământesc. Prin acest text, Apostolul Pavel vrea să indice care trebuie să fie conduita și raportarea creștină față de autoritățile civile, care sunt reprezentate ale lui Dumnezeu pe pământ, potrivit principiului exprimat: supunerea față de autorități înseamnă supunerea față de Dumnezeu.

Ipoteza propusă în cercetarea noastră este că textul biblic din Epistola către Romani 13, 1-7 cuprinde principii generale care se aplică în toate timpurile. În analiza paragrafului biblic se remarcă faptul că Apostolul Pavel descrie rolul sau scopul guvernării ca și ideal, întrucât Dumnezeu intenționează să fie îndeplinit acest ideal conform voinței Sale. Aceasta este tipologia unui „guvern așa cum ar trebui să fie”¹, „idealul divin, nu realitatea umană”².

---

¹ Moo DOUGLAS, *The Epistle to the Romans*, New International Commentary, Eerdmans, Grand Rapids, Michigan/Cambridge, 1996, p. 809.

² John STOTT, *Romani, Comentarii minime expozitive*, Ed. Logos, Cluj-Napoca, 2000, p. 341.

După analiza exegetică a textului din Romani 13, 1-7, care constituie nucleul lucrării, pentru întărirea argumentului și intensificarea mesajului, au fost analizate prin paralelism sintactic și textele biblice cu mesaj similar celui din Romani 13, 1-7, cum este cel din Epistola întâi a Sfântului Apostol Petru 2, 13-17, de o similitudine surprinzătoare, în perspectiva emiterii unei axiome generale care să stabilească dacă imperativul supunerii față de orânduirea civilă reprezintă, în cheie apostolică, modelul creștin valabil și aplicabil pentru creștinii din toate timpurile.

Întrucât textul constituie o paradigmă pentru conduita creștinilor față de autoritatea statală, de o importanță esențială am considerat identificarea originii învățaturii Sfântului Pavel, respectiv, dacă textul are sursa în învățătura Mântuitorului Iisus Hristos. În acest scop am realizat o analiză exegetică a textului biblic din Matei 22, 17- 21 în paralel cu textele din Marcu 12, 14-17 și Luca 20, 22-25.

Ca o întărire și explicitare a afirmației Sfântului Pavel din versetul întâi al capitolului 13, au fost analizate unele texte relevante din Vechiul și Noul Testament prin care se afirmă că Dumnezeu este Cărmuitorul suprem al întregii existențe, Cel care rânduiește responsabilitatea de a conduce și starea de a fi condus. Din revelația biblică reiese cu claritate principiul că orice formă de conducere civilă este hotărâtă prin Pronia lui Dumnezeu. Dumnezeu a condus destinele popoarelor, conducând în mod proniator lumea pentru atingerea scopurilor celor mai bune pentru înfăptuirea lucrării de mântuire a lumii.

În privința problematicii interpolării, ca și răspuns față de motivele ideatice invocate de susținătorii acestei teorii, am realizat o comparație cu alte texte scripturistice cu caracter antinomic (I Corinteni 6, 1-8; Filipeni 3, 19-20; Galateni 1, 4), care par a contrazice afirmația imperativă de supunere față de stăpânire. În textul din I Corinteni 6, 1-8, Apostolul Pavel manifestă dezacordul față de judecata creștinilor în tribunalele păgâne, afirmând suveranitatea eshatologică asupra întregii lumi și îndemnând spre instituirea unui drept bisericesc care să opereze după morala creștină, căci judecata unui stat păgân se ghidează după cu totul alte legi.

După principiul paulin, Biserica este chemată să exerseze responsabilitatea colectivă pentru instruirea și disciplinarea membrilor ei, indicând direcții clare de urmat, sub forma unor porunci practice, trasând granițele canonice în interiorul cărora activează. În urma analizei contrastului dintre textele menționate, s-a ajuns la concluzia că deși au un caracter antinomic, textele în discuție sunt complementare și nu contradictorii: în primul este vorba despre un plan eshatologic de judecată, în cadrul căruia, pentru a aștepta Judecata lui Dumnezeu în pocăință, creștinului i se cere să nu frecventeze tribunalele păgâne, ci să își reglementeze problemele în cadrul comunității creștine, iar în pericopa din Romani 13, 1-7

planul evenimentelor este strict teluric, omenesc, aparținător veacului de acum, unde supunerea și ascultarea față de cei puternici este o dovadă din partea creștinului de respect față de autoritățile de Dumnezeu rânduite. În fapt, nu există o contradicție internă în periplul epistolar paulin, atitudinea sa duală fiind constantă: despărțirea de duhul acestei lumi păcătoase va spori și mai mult alipirea de lumea viitoare în Care Dumnezeu este Împăratul veșnic. Aceasta nu înseamnă că Biserica trebuie să se răscoale împotriva autorităților civile aparținătoare acestei lumi, ci să încerce prin supunerea ei, atât timp cât nu se atentează la conștiința de bun creștin, să-i convertească și pe necreștini.

Am ales această temă din considerentul că va constitui un plus în teologia biblică românească, fiind un subiect prea puțin abordat în literatura biblică de specialitate din România, dar de o importanță spirituală și civică vitală pentru orice creștin, cu implicații majore pentru conduita moral-duhovnicească.

Structura și conținutul tezei

Teza poate fi structurată în trei mari părți. Prima parte este axată pe prezentarea instrumentarului metodologic utilizat în cercetarea textului biblic și pe istoricitatea Epistolei către Romani, a contextului istoric al apariției scrierii, al genului și formei literare din care face parte. A doua parte, partea principală a lucrării, o constituie partea exegetică și teologică iar ultima parte, partea hermeneutică, vizează reflexia mesajului în contemporaneitate.

Structurată în șase capitole mari, cu subcapitole aferente, conținutul propriu-zis începe cu capitolul doi în care se face o analiză macrostructurală a Epistolei către Romani, vizând contextul istoric al apariției ei, locul și timpul, autorul și destinatarul, problematica creștinilor din Roma, structura, limba, genul și stilul Epistolei, fiind prezentate rezultatele celor mai însemnate cercetări în domeniu.

În capitolul al treilea este dezbătută problematica *interpolării textului*, dată fiind contradicția pseudoepigrafiei textului din Epistola către Romani 13, 1-7, în care sunt prezentate evidențe contextuale, lingvistice, ideatice și comparative pentru o posibilă interpolare, dar și argumente din teologia modernă, considerații patristice și reflecții personale.

Cuprinsul propriu-zis al temei începe cu capitolul al patrulea, *exegeza textului*, în care se va face o reconstituire a textului original prin analiza caracteristicilor lingvistice și semantice ale textului din Romani 13, 1-7, pentru a stabili dacă pe parcursul istoriei transmiterii textului au existat modificări intenționate în text care ar fi introdus schimbări în transmiterea reală și veridică a mesajului paideic intenționat de Sfântul Apostol Pavel. În

cuprins sunt prezentate cercetările teologiei moderne asupra subiectului și interpretarea patristică.

Îndemnul Sfântului Pavel reflectă aspectul cel mai fundamental al modelului de relație dintre guvern și cetățenii săi. Apostolul Pavel folosește în mod deliberat terminologia universală, „toată lumea” (πάσα ψυχή), pentru a arăta că ceea ce urmează să spună se aplică tuturor oamenilor și nu doar creștinilor. Indiferent de forma în care este tradusă expresia în diferitele ediții biblice, „tot sufletul”, nu înseamnă natura spirituală interioară distinctă de trup (ca în Mt. 10, 28; Apoc. 6, 9), ci se referă mai degrabă la persoană în integralitatea ei duală: trup și suflet (2, 9), sau „fiecare persoană”, acesta fiind sensul comun al termenului.

Tonul este explicat prin analiza semnificației cuvântului ἐξουσία (exousia), autoritate, dreptul de a controla sau de a governa peste. „Autorități”, ἐξουσίαις, este forma la plural termenului ἐξουσία (exousia) și se folosește aici în sensul restrâns al „puterii sau autorității oficiale” (Lc. 7, 8; 19, 17; 20, 20), termen care, prin utilizarea naturală, înseamnă și purtătorii unei astfel de autorități (Lc. 12, 11). Contextul arată că Apostolul se referă la conducătorii umani sau la „autoritățile de guvernare umană constituite în mod corespunzător” (Lc. 12, 11; Tit 3, 1), și nu la „stăpâniri” în sensul de puteri cerești.

Părinții Bisericii, în marea lor majoritate, nepunând la îndoială paternitatea paulină, oferă mai mult o interpretare anagogică și morală a textului din Romani 13, 1-7.

Sfântul Ioan Gură de Aur, referindu-se la textul din Romani 13, 1, aseamănă supunerea față de autorități cu supunerea creștinilor față de Legea lui Hristos și face referire la toți oamenii, indiferent de starea socială: „Porunca aceasta este dată tuturor, fără excepție, și preoților și monahilor și nu numai celor din lume, și de aceea a proclamat de la început acest principiu ... chiar dacă ar fi apostol, sau evanghelist, sau profet sau ori și ce căci o astfel de supunere nu jignește evsevia... Dreptul principal al unei astfel de legiuiri este al lui Dumnezeu; de aceea pune înaintea credincioșilor acest raționament drept ..., că toate sunt opera lui Dumnezeu și a înțelepciunii Lui”.³

Termenul ὑποτάσσω (ὑπό, sub; τάσσω „loc, ordine”) are sensul de „subiect subordonat”, iar la pasiv, „fii supus, subordonat” (mai puternic decât ὑπακούω, care are mai mult sensul de „a răspunde”). Supunerea înseamnă cooperare, loialitate, dorința de a se supune.

Termenul διαταγή „rânduială”, este direct legat de termenul τάσσο („rânduit”) de la versetul întâi. Utilizarea acestui termen subliniază din nou originea divină a întregii autorități

---

³ SF. IOAN GURĂ DE AUR, *Comentariile sau Explicarea Epistolei către Romani*, Omilia XXIV, trad. Arhim. Theodosie Athanasiu, București, 1906, p. 383.

umane. Ca și slujitori ai lui Dumnezeu, calitate exprimată prin termenii *διάκονος* și *λειτουργός*, statul îndeplinește o funcție desemnată de Dumnezeu și, prin urmare, mediază judecata lui Dumnezeu în istorie. Deși acea judecată este provizorie și pământească și nu poate fi identificată absolut cu judecata eshatologică, cei care sunt judecați de stat pentru vreun rău făcut în prezent, vor experimenta și mânia judecării lui Dumnezeu în ultima zi dacă nu se căiesc.

Apostolul Pavel prezintă această gândire în termeni de „teroare” sau frică în sensul fricii de pedeapsă, termenul φόβος desemnând „ceea ce trezește frică”⁴. Conducătorii nu sunt o teroare pentru cei care manifestă o bună conduită, ci pentru cei care săvârșesc răul, remarcă evidențiată prin antiteza ἀγαθός (bine) / κακός (rău). Statul este slujitorul lui Dumnezeu pentru a-i determina pe oameni să facă binele. Funcția guvernului este și de „răzbunător al mâniei” lui Dumnezeu (ἐκδικος εἰς ὀργήν); mânia vizuală este judecata din istorie înfăptuită de conducătorii civili, ca anticipare și prefigurare a judecării divine. Apostolul Pavel face apel la sensul general că trebuie să fie lăudată (ἔπαινος) buna cetățenie și calibrul moral, fapt indicat prin traducerea „faceți bine” sau „trăiește cinstit”.

Creștinii au două motive întemeiate pentru a se supune conducătorilor lor: pentru a evita pedeapsa și pentru a-și asculta propria conștiință, întrucât conștiința îi determină să facă ceea ce este corect. Contrar fondului cultic puternic al verbului λειτουργε, contextul aici este cel al utilizării tehnice laice în societatea elenistică, unde λειτουργεῖν și λειτουργία se referă la prestarea serviciilor publice către instituția politică, în mod tradițional obligația pe care cetățenii buni o aveau de a-și asuma serviciile în beneficiul comunității⁵.

Perorația textului reprezintă aplicarea practică a învățăturilor redată mai sus: „Dați-le tuturor cele datorate: celui cu darea, darea; celui cu vama, vama; celui cu teama, teama; celui cu cinstea, cinste”. În unanimitate, Părinții Bisericii afirmă teza supunerii față de autorități ca o datorie morală a creștinilor, o paidee a îndatoririi față de Evanghelia lui Hristos.

În capitolul V sunt analizate, în paralelism sintactic, prin prezentarea principalelor asemănări și elemente distinctive, două texte biblice, respectiv Epistola către Romani 13, 1-7 și Epistola I Petru 2, 13-17, text care exprimă aceeași realitate fundamentală a temei, raportul creștinism – autoritate civilă din perspectivă biblică, texte ce accentuează relieful îndemnurilor date de către cei doi mari Apostoli ai creștinătății, Sfântul Apostol Pavel și Sfântul Apostol Petru.

---

⁴ Walter, BAUER, *A Greek-English Lexicon of the New Testament and Other Early Christian Literature*, p.785.

⁵ J. H. MOULTON, and G. MILLIGAN, *Vocabulary of the Greek Testament*, Baker Academic, London, 1995, pp. 216–222.

În capitolul VI este prezentată hermeneutica textului, o viziune de ansamblu a temei, actualitatea temei în contemporaneitate, valabilitatea ei în lumea recentă, prin menționarea unor raporturi de cooperare actuale ale Bisericii cu statul. O mențiune aparte este dezbătută în privința contradicției supunerii față de stat, fapt ce poate genera forme de revoltă (protest, grevă, răscoală) și pericolul anarhiei. În finalul capitolului este prezentat un excurs privind atitudinea supunerii între obligații și limite și înțelesul eronat al libertății.

Obiectivele și metodologia cercetării

Obiectivul general al tezei este de a analiza, printr-un studiu exegetic și teologic cât mai dezvoltat, textul din Epistola către Romani, 13, 1-7, în perspectiva stabilirii unui principiu de referință pentru relația creștinilor cu autoritatea civilă, în diferite contexte social-politice.

Un prim obiectiv al cercetării a vizat analiza încadrării abrupte a textului în corpusul epistolei, ceea ce presupune în primul rând stabilirea contextului istoric al apariției lui în corpusul Epistolei, în perspectiva stabilirii problematicii interpolării.

Problema discontinuității aparente a fost analizată și soluționată în termenii cercetărilor recente care dovedesc paternitatea și autenticitatea paragrafului. Cei care susțin că textul 13, 1-7 este o parte a Cuvântului lui Dumnezeu și a fost compus de către Apostolul Pavel, potrivit contextului actual în întregul scrierii, prezintă două argumente:

A. Secțiunea nu este străină de context – fie cel precedent, fie următorul. În textul precedent din capitolul 12, 1-2, Apostolul Pavel a îndemnat destinatarii să-și închine viața lui Dumnezeu și a indicat care ar trebui să fie relația credincioșilor cu Dumnezeu, cu semenii, (3-14), cu cei din afară (14-21), dar și cu autoritățile, în discuție Imperiul Roman.

B. Îndemnul de a asculta de autorități pare contradictoriu când se ia în considerare faptul că majoritatea creștinilor care aparțineau de biserica romană era formată din evrei, mulți dintre ei căutând o ocazie de a ieși de sub supunerea față de Roma (In. 6, 14, 8, 33, FAp. 5, 36, 37).

Un obiectiv al cercetării constă în traducerea textului și folosirea lui în analiza exegetică a pericopei prin metoda comparativă și metoda interpretării verset cu verset,

Un alt obiectiv vizează analiza textului în paralel cu alte texte înrudite temei din Vechiul și Noul Testament (I Petru 2, 13-17), în scopul stabilirii atitudinii creștinilor în raport cu autoritatea stăpânitoare statală. Exortația finală este imperativă. Apostolul îndeamnă pe creștini să-și îndeplinească toate îndatoririle, să dea tuturor cele datorate, pentru a se putea dedica noilor lor obligații (duhovnicești).

În cadrul cercetării au fost examinate afirmațiile pe care se bazează următoarele argumente:

- principiul abstract al guvernării este de la Dumnezeu;
- conducătorii existenți au fost puși de Dumnezeu într-o funcție de putere.

Ca urmare, opoziția față de persoanele aflate la putere este, în majoritatea cazurilor, opoziția față de principiul divin al guvernării, Dumnezeu fiind Cel Care a creat necesitatea simțită pentru guvernare (Dan. 2, 37-38; Isaia 37, 26; 45, 1-5).

Din punct de vedere metodologic, pericopa biblică supusă cercetării din Epistola către Romani 13, 1-7, este abordată exegetic și hermeneutic, folosind toate metodele pe care le implică literatura biblică de specialitate: critica textului, critica literară, istoria redactării textului biblic. Metodele folosite sunt: metoda descriptivă, de culegere a informațiilor, metoda cercetării istorice, studiul documentelor, necesar pentru stabilirea obiectivelor de tipul: cunoașterea contextului, formularea ipotezelor și rezolvarea problemei, metoda comparativă, metoda interpretativă.

Ca instrument de exegeză pentru această teză am folosit următoarele ediții ale Sfintei Scripturi: *Biblia sau Sfânta Scriptură*, tipărită cu binecuvântarea Sfântului Sinod, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1988; *Biblia adecă Dumnezeiasca Scriptură a Vechiului și Noului Testament*, Tipărită pentru prima dată în 1688 pe vremea lui Șerban Vodă Cantacuzino, Domnul Țării Românești, retipărită 300 de ani mai târziu în facsimil și transcrisă cu aprobarea Sfântului Sinod, ediția mai recentă fiind tipărită cu binecuvântarea Preasfințitului Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1997; *Biblia adică Dumnezeasca Scriptură a Legii Vechi și a celei Nouă*, tipărită în zilele Majestății Sale Carol I, regele României, Edițiile Sfântului Sinod, Tipografia Cărților Bisericești, București, 1914; *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Ediție îmbunătățită după Septuaginta, Variorum de Bartolomeu Valeriu Anania Arhiepiscopul Clujului, Ediția jubiliară a Sfântului Sinod; *Novum Testamentum Graece*, Nestle-Aland (Greek Edition), Tyndale House Publishers, Illinois, 2012; *Noua Biblie Americană*, Ediție revizuită, Societatea Biblică Americană, Philadelphia, 2019.

În interpretarea textului un rol important îl are analiza lingvistică a termenilor cheie, în acest scop fiind absolut necesară folosirea unor lexicoane speciale, dicționare și enciclopedii, precum: *International Dictionary of New Testament Theology*, *The International Standard Bible Encyclopedia*, *A Greek-English Lexicon of the New Testament and other early Christian Literature*, (BDAG), The University of Chicago Press, Chicago, 2000; *A Greek-English Lexicon of the New Testament and Other Early Christian Literature*, University of Chicago Press, Chicago, ³2000; *Exegetical Dictionary of the New Testament* (EDNT), Eerdmans

Publishing, Grand Rapids, 1990; *Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament*, Brill Academic Publishers, Leiden, 2001; *Noua Enciclopedie a Bibliei*, Casa Cărții, Oradea, 2013, *BRITANNICA CONCISE ENCYCLOPAEDIA*, Encyclopedia Britannica, Incorporated, Chicago, Illinois, 2006; *Grammar of Septuagint Greek*, With Selected Readings, Vocabularies and Updated Indexes, Hendrickson Publishers, Peabody, Massachusetts, 1995, *Dictionnaire de linguistique*, Larousse-Bordas/VUEF, Paris, 2002; *The Oxford Encyclopedia of the Books of the Bible*, vol. 2, Oxford University Press, Oxford, 2011; *Dictionnaire encyclopédique d'éthique chrétienne*, Les éditions du Cerf, Paris, 2013; *The Catholic Encyclopedia*, Robert Appleton Company, New York, 2021; *Theological Dictionary of the New Testament*, vol. 6, Eerdmans, Grand Rapids, Michigan, 1976; *The Vocabulary of the Greek Testament*, Illustrated from the Papyri and Other Non-Literary Sources, Eerdmans, Grand Rapids, Michigan, 1976; *The Vocabulary of the Greek Testament, Illustrated from the Papyri and Other Non-Literary Sources*, Eerdmans, Grand Rapids, Michigan, 1976.

Stadiul actual al cercetării în literatura academică și analiza acesteia

a) Starea națională. Dacă pe plan internațional Epistola către Romani numără o mulțime de titluri de cercetări academice, pe plan național, ocurența este mult scăzută.

În *Teologia patristică*, câteva comentarii la Epistola către Romani se găsesc la Sfântul Ioan Gură de Aur – „Omiliile la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel”, un comentariu mai amplu, folosit și în studiile moderne, la Editura Christiana, București, 2005; Există un comentariu patristic al Sfântului Chiril al Alexandriei, publicat la editura Agaton, Făgăraș, 2016, intitulat „Comentariu la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel”, o lucrare exegetică, neexhaustivă, de dimensiuni reduse, ce abordează o tematică selectivă, nefiind o lucrare academică. Teodor de Mopsuestia și Sfântul Chiril al Alexandriei au scris câte un „Comentariu la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel”, editate la Editura Agaton, Făgăraș, 2016. Fericitul Teodoret de Cir accentuează câteva observații pertinente, valabile și actuale pentru relația cârmuitori - societate în orice perioadă a istoriei umane în „Tâlcuire la Epistola către Romani”, apărută la editura Doxologia, Iași, 2020; Sfântul Teofilact al Bulgariei a scris „Tâlcuirea Epistolei către Romani”, apărută la Editura Sofia, Cartea Ortodoxă, București, 2005; Sfântul Nicolae Cabasila are câteva referiri la subiectul cercetării noastre în lucrarea „Despre viața în Hristos”, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2001.

Un vechi studiu de anvergură, pe care l-am consultat, este cel al Părintelui Profesor Vasile Gheorghiu, apărut la Cernăuți în 1938 intitulat *Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, un studiu de referință pentru exegeza românească, singurul care tratează exegetic și teologic întreg conținutul Epistolei către Romani, de dimensiuni medii, fapt care pentru care au trebuit folosite surse externe, care conțin informații mai detaliate. Un studiu al temei a apărut sub semnătura Părintelui Profesor Stelian Tofană, în revista *Studia Universitatis*, 2015, intitulat *Supunerea creștinilor față de stăpânirea romană 13, 1-7*. Acest studiu a constituit de fapt și punctul de referință pentru întocmirea tezei mele de doctorat, sub îndrumarea Părintelui Profesor. În acest studiu autorul a extras din textul biblic și a prezentat exegetic și teologic, în mod detaliat, competent și exigent argumentele, în număr de șase, pentru care Sfântul Apostol Pavel cere creștinilor în mod imperativ supunere față de stăpânirea romană: 1. Stăpânirea este îngăduită de către Dumnezeu (13, 1-2); 2. Dregătorii nu sunt pricină de frică” (13, 3); 3. Stăpânirea (*ἐξουσία*) este slujitoare a lui Dumnezeu (13, 4); 4. Stăpânirea este răzbunătoare a mâniei lui Dumnezeu(13, 4d); 5. Supunerea să fie din conștiință (13, 5-6); Supunerea din iubire (13, 7-8). În teza de doctorat, tratarea acestor argumente au fost referite și la timpul istoric recent.

În lucrarea *Introducere în studiul Sfintei Scripturi*, de dimensiuni reduse, preot profesor Ioan Vasile Botiza tratează în trecere, fără a aprofunda subiectul în discuție.

Din lipsa, în câmpul cercetării românești, unui material bibliografic referitor la tema propusă, considerăm că o astfel de cercetare poate constitui o necesitate pentru reîntregirea tabloului biblic de la noi din țară.

Întrucât materialul bibliografic din mediul național este foarte redus, am folosit în tratarea tezei resurse din teologia modernă. Din traduceri studiilor în limba română am folosit: din colecția *Ce știi, „Noul Testament”*, cartea apărută la Editura Humanitas, 1993, în care autorul, Oscar Cullmann, tratează Epistola către Romani într-un studiu concentrat, dar competent, bine documentat. Un capitol restrâns asupra Epistolei către Romani se află în *Introducere și Comentariu la Sfânta Scriptură - Literatura paulină*, volumul VII, colecție editată de bibliștii Raymond E. Brown, Joseph A. Fitzmyer, Roland E. Murphy, O. Carm, tradusă la Editura Galaxia Gutenberg de către Pr. Dumitru Groșan; o altă lucrare consultată ce abordează tema propusă este *Comentariu biblic, Epistola către Romani*, vol. 10, de Heiko Krimmer, din seria „Pavel pentru toți”. N. T. Wright a realizat un studiu intitulat *Epistola către Romani*, apărut la Editura Succeed Publishing, Medgidia, 2019 și o lucrare biografică intitulată *Pavel Apostolul lui Iisus Mesia*, apărută la Editura Deisis, Sibiu, 2020. Alte comentarii pe care le-am folosit sunt: Keener Craig S., *Comentariu cultural-istoric al Noului*

Testament, Casa Cărții, Oradea, 2018; Stott John, *Romani (Comentarii minime expositive)*, Ed. Logos, Cluj-Napoca, 2000; Maier Gerhard, *Hermeneutică, Comentariu cultural-istoric al Noului Testament*, Casa Cărții, Oradea, 2018.

b) International state of the research

Cercetarea biblică internațională excelează în studii și comentarii asupra Epistolei către Romani, fiecare autor explorând textul în încercarea de a dezvălui sensul gândit de Apostolul Pavel. În capitolele de exegeză, am folosit studii apărute în cele mai bune colecții clasice de comentarii științifice, dintre care menționez: Douglas J. Moo, „The Epistle to the Romans”, în *New International Commentary on the New Testament*, Eerdmans, Grand Rapids, Michigan, 1996, considerat cel mai bun studiu exegetic pe textul grecesc, cu observații exegetice în notele de subsol, implicând și teologia sistematică; o a doua ediție a apărut în anul 2018, cu mici revizuri, accentuând noua perspectivă. În aceeași serie trebuie menționat comentariul lui John Murray, „Romans”, în două volume, Eerdmans, Grand Rapids, Michigan, 1965, o resursă mai veche, depășit de comentariul cercetătorului biblic Douglas Moo, dar o sursă de referință importantă; în seria *New International Greek Testament Commentary*, biblistul C.E.B. Cranfield, în comentariul „Romans”, două volume, apărut la T & T Clark, Bloomsbury Publishing, London, 1975, prezintă un studiu masiv și aprofundat de critică exegetică și pastorală tradițională, aducând o serie de comentarii asupra textului grecesc, interacționând și cu ideile conservatoare, opuse perspectivei sale, excelând prin a pune sintaxa în legătură cu teologia. În seria *Word Biblical Commentary* există comentarii remarcabile care au fost realizate de cercetătorii biblici: J. D. G. Dunn, „Romans”, Vol. 38A, Word Incorporated, Dallas, 2002, un studiu emblematic prin prezentarea unei perspective noi a teologiei pauline în contextul iudaismului din secolul I.

În colecția *Baker Exegetical Commentary*, Thomas R. Schreiner, prezintă un comentariu tradițional, intitulat „Romans”, în care folosește sintaxa pentru a dezvolta înțelegerea gândirii pauline, la Grand Rapids, Michigan, 1998; în seria *Bible Speaks Today*, John R. W. Stott prezintă un studiu intitulat sugestiv „The message of Romans”, apărut în anul 1994, cu revizuri și adăugiri în anul 2020, la InterVarsity Press, Downers Grove, Illinois, United States; Robert Jewett, „Romans”, în *Hermeneia*, Fortress Press, Washington, Minneapolis, 2006; Leandrea Keck, „Romans”, în *Abingdon New Testament Commentaries*, Abingdon Press, 2005, un comentariu exegetic, concentrat pe textul grecesc și conținutul epistolei, profund teologic, cu diferențe între traduceri din engleză.

Un studiu apărut în anul 2018, în seria *Zondervan Exegetical Commentary*, o serie mai nouă, dar considerată de către specialiștii biblici printre cele mai bune, este cel al lui Frank Thielman, „Romans”, Zondervan Academic, Grand Rapids, Michigan, în care expune contextul literar, traducerea greacă, exegeza textului, prin metoda verset cu verset și o explicație teologică. De referință au fost studiile publicate de către John Murray și Leon Morris, intitulate „The Epistle to the Romans”, Eerdmans, Grand Rapids, Michigan, 2018, în *Eerdmans Classic Bible Commentaries*, 2018, ca și cel realizat de către David E. Garland, „Romans”, în seria *Tyndale New Testament Commentaries*, IVP Academic, Downers Grove, Illinois, 2021.

În seria *The 21st Century Biblical Commentary Series* menționăm studiul lui Woodrow Kroll, „The Book of Romans: Righteousness in Christ”, AMG Publishers, Chattanooga, Tennessee, 2002; în *College Press NIV Commentary*, un studiu al lui Jack Cottrell, *Romans*, The College Press NIV Commentary, Volume 2, Joplin, Missouri, 1998. Din seria *The New Testament Commentary*, au fost consultate comentariile cercetătorilor W. Hendriksen & S. J. Kistemaker, *New Testament Commentary, Exposition of Paul's Epistle to the Romans*, Vol. 12-13, Accompanying biblical text is author's translation, Baker Book House, Grand Rapids, 2001; G. R. Osborne, „Romans”, în *The IVP New Testament Commentary series*, Downers Grove, InterVarsity Press, Illinois, 2000; Brendan Byrne, „Romans”, *Sacra Pagina*, Liturgical Press, Collegeville, Minnesota, 1996, în care autorul folosește metoda critică retorică, oferind o interpretare a fiecărei pericope, sub aspect lexical, sintactic și intertextual; William Hendriksen, „Romans”, în *Hendriksen & Kistemaker*, Baker Books, Ada, Michigan, 1981; F. F. Bruce, „Romans”, în *Tyndale New Testament Commentaries*, InterVarsity Press, Downers Grove, Illinois, 1985; Robert Mounce, „Romans: An Exegetical and Theological Exposition of Holy Scripture”, vol. 27, în *The New American Commentary*, Holman Reference, Nashville, Tennessee, 1995, un comentariu bazat pe textul biblic din *The New International Version*, în care urmează o metodologie academică și redarea în limba originală a textului biblic.

Studii științifice de amploare despre Epistola către Romani în *reviste internaționale*: *The Romans Debate*, Peabody, Hendrickson Publishers, Massachusetts, 1977, revizuit 1991, un cumul de studii, prezentate tematic, pe secțiuni, în care se încearcă o reconstituire a teologiei Apostolului Pavel. Un studiu mai recent, „Imagination Made Real: Paul between Political Realism and Eschatological Hope” în *Early Christians Adapting to the Roman Empire*, de Niko Huttunen, Brill, Boston, USA, 2020, în care autorul, punând în tandem realismul politic și schimbarea spirituală predicată de Apostolul Pavel, evidențiază modul în

care aceasta a influențat atitudinile și viața socială a creștinilor, dincolo de limitele pe care Apostolul însuși le-a gândit, astfel că nădejdea eshatologică propovăduită de Apostolul Pavel devine schimbare spirituală.